

mologia, *esboranc*, *esborancar* (Belv., Lab. i en part DAG. i Verdaguer), després es va preferir *esvoranc*, *esvorancar*, guiant-se per la falsa etimologia de *vora* (com si fos 'el fet d'esvorellar, oscar o escantonar les vores d'un recipient', sentit que no ha tingut mai *esvoranc* o *esvorancar*), perquè els lexicògrafs ignoraven totalment l'existència de *bora* i *borar* i s'entestaren a trobar-li una explicació en la llengua corrent.⁹

Però els exs. dels millors escriptors són unànimes en el sentit de gran forat i no escantonadura: «a cop de peu, a falta de mall los *esvoranquen*, / ab pedres tascinant-los, a tall d'estellador» (parlant dels Atlants quan perforen les roques per alçar la torre), *Atlàntida* VI, 48c, «els caires vius de les canyes han *esvorancat* el pòmul del filisteu» (P. Bertrana); d'aquest verb és postverbal *esboranc*, *esv-*, també freqüent en l'*Atlàntida* i sempre en el sentit de 'portell grandios', 'perforació', com porta el Sumari del cant v, quan la clava d'Alcides ha badat el Freu: «Gemecs de la terra mig negada: saltant d'aygues que per l'*esboranch* de Calpe s'hi aboquen»; «cada punt cent canonades, / cada bala un *esvoranch*», Verdaguer, *Obres* IV, 362; ¹⁰ «enamorat cada dia més de la vida quieta y dels petits guanys de la terra, màxime quan ab les ganàncies arramassades havia pogut tancar els principals *esboranchs* de casa» escrivia amb b Vayreda el gran novel·lista de *La Punyalada* (1.ª ed. II, 66; 4.ª, p. 58), que com a bon olotí sabia prou que *esboranc* i *-ancar* derivaven de *bora* 'forat' i no pas de *vora*.

Un altre probable derivat de la mateixa arrel romana de BORAR és BURI i el seu grup de mots derivats. El testimoni més antic és *bori* en un ban barceloní dels anys 1401-9: «que tot argent --- se aja a marcar e senyar, e primerament, que s pusquen levar per los cònsols del dit offici qui ordonats seran, tres *borins* ---» (DBal.). L'aplicació primària a la perforació del terreny, com en *borar*, és viva encara a l'Empordà, rodalia de Figueres: «tot aquell pujol és *burinant* de caus», sento a un home de Vilamalla (1958).

Essencialment ens bastarà reproduir els termes de les meves conclusions del DCEC, relatives a la forma castellana *buril*, documentada només des de 1495 (Nebrija), i amb variant *boril* en els anys 1550 i 1578. *AlcM* dona dades catalanes des de 1412-24; oc. ant. *burin* des de 1506 (Pansier i PDPF), fr. *burin* des de 1483; i la Crusca no testifica l'it. *bulino* fins a la meitat del S. XVI (no sé si allí n'hi ha d'anteriors amb *-r-*); per a l'afegiment de *-l* en castellà darrere vocal accentuada, veg. els exs. anàlegs reunits per MLWagner, *RFE* XXI, 237-43, que pressuposen que el castellà partí d'una forma amb *-i* final (o sigui la catalana).

S'havia suposat que aquesta paraula romànica provingués de la família germànica de l'alemany *bohren* 'perforar' (especialment amb barrina, filaberquí, etc.), ⁵⁵ però en germànic hauríem de partir d'una forma *BORO (REW, 1224; Diez, *Wb.*, 60) que no convé fonèticament, i de fet ja Gamillscheg (*EWFS*, s. v. *burin*, i *R. Germ.* II, 135) subratlla les dificultats fonètiques i semàntiques amb què topa l'etimologia ⁶⁰

germànica; seria, doncs, preferible reconèixer com fan Battisti-A. que l'etimologia és desconeguda. I acabava dient: «Realment, si hem de fer cas de la doc. existent, hauríem d'admetre que el mot és originari de Catalunya i no pas d'Itàlia. I fins sembla que és així tenint en compte la riquesa i autoctonisme dels derivats catalans: *borinot* (himendòpter) (pròpiament 'foradaire'), *burinar* [1549], *borinar* o *burinyar* 'foradar', 'treballar amb un burí', *borinejar* 'xiuxiuejar, murmurar', *borineig* 'remor', i el local *buridor* 'serra circular perforadora' (*AlcM*). Potser hem d'acceptar aquesta impressió com a definitiva i partir en català d'una relíquia cèltica [nom aproximat que d'èvem llavors a tot el pre-romà indoeuropeu]. afí a les que estudio a propòsit del cast. *buraco*» [o sigui justament les que hem analitzat en aquest article; en nota que es pot veure allí parlava d'unes formes *burines* i *boriles* de sentit incert, en inventaris aragonesos de 1488 i 1406, potser tanmateix 'burins', manlleus del català].

Completo encara les dades catalanes de *burinar* (= *bo-*) amb un ús figurat, de sentit ample i un poc vague 'furgar, burxar', 'besunyar = treballotejar obscurament, tossudament', que Ferrer Guinart defineix en el glossari de les seves *Rondaies Menorquines* «moure's, remenar-se», v. g. «tenc un queixal que se *burina* molt», «no *burinis* tant!» (p. 214), i en una endevinalla pagesa d'allí «*burinant*, *burinant* vaig néixer, / *burinant*, *burinant* moriré; / seré morta y enterrada, / i encara *burinaré*» referint-se a la granera o escombra (Camps i Merc., *Folkl. Menorq.* I, 251, 268); «el comerç persistent de què havia estat víctima tant de temps el cos de la Lluïsa, la posava tan a l'unissò del foc *burinar* dels vells, que llurs anhels materialment li esborronaven, li entrebancaven les accions i la feien barbotejar», Coromines (el substrat lèxic del qual, i més parlant d'aquesta empordanesa, és de l'Empordà, no ho oblidem, *Pigmalió*, cap. 12, p. 172), i en el perpinyanès J. Deloncle «aquest pastor --- cofada la barretina, la cara *burinada* pel sol i el vent ---» (*Vida Nova* VI, 1956, p. 50). *Emborinada* tort., *AlcM*, però Vergés i Paulí (*Espurnes* v, 75) escriu *amburinateda*.

Amb data més recent la indústria francesa, després d'adoptar el nostre mot, ens l'ha tornat amb aplicació a tecnicismes d'oficis un poc diferents, i amb la pronúncia de *burin*, que es poden veure en *AlcM*: *burenc*, *bureny*, *burell* II, *burany* (aquest contaminat per *burcany*).

¹ *Bora* no havia estat registrat en cap diccionari fins que vaig parlar-ne en el DCEC II, 944b36-51, d'on l'ha recollit la 2.ª ed. d'*AlcM*. — ² També en diuen la *Bora dels Barbuts*; descrita en CATorras, *Pirineu Català* II, 21, i en molts treballs arqueològics i geogràfics. — ³ Potser per *les Cabores contaminació de *cavorca* o *caverna* amb *bora*. No en dubtaria si no fos per la *ó* tancada amb què vaig sentir pronunciar el nom d'aquesta gorga, mentre que *bòra* 'caverna' l'he sentit amb *ò* pertot (en tinc nota explícita de St. Aniol, Llémena i Amer) i crec